

WALDEMAR GOS

ISTOTA KAPITAŁÓW, PIENIĄDZA ORAZ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

Słowa kluczowe: kapitał, finansowanie działalności, pieniądz

Keywords: capital, financing business activity, money

Klasyfikacja JEL: D92, G32

Wprowadzenie

W literaturze często się stwierdza, że „kapitał” jest pojęciem wieloznacznym. Wydaje się jednak, że takie podejście jest zbyt dużym uproszczeniem. Nie można zostać obojętnym, jeżeli pojęciu „kapitał” przypisuje się różne znaczenie. W literaturze spotyka się przykładowo takie określenia, jak „kapitał trwały”, „kapitał społeczny”, „kapitał ludzki”, „kapitał intelektualny”. Powstaje więc pytanie, czy wszystkie te określenia mogą być nazywane „kapitałem”?

W związku z tym, celem niniejszego opracowania jest próba odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakie są relacje między kapitałami a finansowaniem działalności gospodarczej?
2. Jakie są relacje między kapitałem a pieniądzem?
3. Jak klasyfikuje się kapitały oraz źródła finansowania?

Przegląd definicji kapitału

Poszukując definicji kapitału, należy podkreślić, że jego teoretycznych podstaw nie mogą kształtować regulacje prawa bilansowego (na przykład ustawa o rachunkowości, krajowe standardy rachunkowości, międzynarodowe standardy rachunkowości)¹. Oznacza to, że:

- nie można warunkować definicji kapitału od struktury pasywów bilansu²,
- nie można każdego przymiotnika (np. ludzki, społeczny, trwały itd.) uzupełniać o słowo „kapitał”.

¹ Por. M. Dobija: *Rachunkowość zarządcza i controlling*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 29.

² J. Iwin-Garzyńska: *Opodatkowanie kapitału*, Economicus, Szczecin 2010, s. 12.

Dlatego też warto dokonać przeglądu definicji kapitału. W literaturze pod pojęciem **kapitału** rozumie się zazwyczaj „te wszystkie elementy, które występują po stronie pasywów³ w bilansie przedsiębiorstwa i stanowią źródło finansowania składników majątkowych zgromadzonych w przedsiębiorstwie”⁴. W definicjach kapitału podkreśla się najczęściej jego zasobowy charakter, co przedstawia tabela 1.

Tabela 1

Przegląd wybranych definicji kapitału

Autor	Definicja
J. Czekaj, Z. Dresler	Wszystkie elementy, które występują po stronie pasywów w bilansie przedsiębiorstwa i stanowią źródło finansowania składników majątkowych zgromadzonych w przedsiębiorstwie
K. Jajuga	Kapitał stanowią aktywa, które mogą być wykorzystane do osiągnięcia przyszłych korzyści, w tym wytworzenia innych aktywów.
I. Fisher	Kapitał to każdy zasób, wszystko, co ma wartość i służy produkcji dóbr i usług, co ma znaczenie dla wzrostu i rozwoju gospodarki.
P.L. Bernstein	Kapitał jest specyficzną kategorią ekonomiczną, która oznacza nagromadzone dobra (zasoby), służące do realizacji i rozwijania działalności gospodarczej, a cechuje się wartością mającą zdolność do wzrostu
A. Duliniec	Przez kapitał rozumie się fundusze (zasoby finansowe) powierzone przedsiębiorstwu przez jego właścicieli i wierzycieli
A. Smith	Kapitałem jest ta część zasobów, która przynosi jego właścicielowi oczekiwany dochód

Źródło: opracowanie na podstawie: J. Czekaj, Z. Dresler: *Podstawy zarządzania finansami firm*, PWN, Warszawa 1995, s. 92; K. Jajuga: *Elementy nauki o finansach*, PWE, Warszawa 2007, s. 12; I. Fisher: *The Nature of Capital and Income*, Macmillan, New York 1906, s. 52 za E. Hendriksen, M. van Breda: *Teoria rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe PWE, Warszawa 2002, s. 295; P.L. Bernstein: *Capital Ideas Evolving*, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey 2007, s. 23; A. Duliniec: *Struktura i koszt kapitału w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998, s. 11; A. Smith: *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 306.

Wychodząc z zasady równowagi bilansowej, zgodnie z którą aktywa muszą być równe pasywowi, kapitał własny określa się jako równowartość zasobów majątkowych (aktywów), która zostaje po spłacie zobowiązań, czyli równowartość aktywów netto⁵. Przedstawiony pogląd jest zbliżony z określeniem kapitałów własnych w art. 3, ust. 1, pkt 29 ustawy o rachunkowości⁶, w którym stwierdza się, że „aktywa jednostki pomniejszone o zobowiąza-

³ W terminologii anglosaskiej „pasywami” określa się często zobowiązania podmiotu gospodarczego. W związku z tym źródła finansowania majątku składają się z dwóch części – pasywów oraz kapitałów.

⁴ J. Czekaj, Z. Dresler: *Podstawy zarządzania finansami firm*, PWN, Warszawa 1995, s. 92.

⁵ D. Krzywdą: *Istota i klasyfikacja kapitału własnego oraz podstawy prawne jego kreowania w spółkach handlowych*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Bochni, nr 4, Bochnia 2006, s. 90.

⁶ Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości, DzU 2009, nr 152, poz. 1223 ze zm., określana jako Uor.

nia, odpowiadają wartościowo kapitałowi własnemu”. Można zauważyć, że regulacje prawa bilansowego nie próbują definiować kapitału. Wskazują jednak na zasobowy jego charakter, który jest „gdzieś ucieleśniony” w aktywach.

W literaturze⁷ spotyka się również poglądy, że definiując kapitał, należy rozpatrywać jego sens rachunkowy oraz finansowy. Niniejsze rozróżnienie wynika głównie z innego rozumienia funkcji kapitału. Kapitał w ujęciu rachunkowym nawiązuje do tradycyjnej definicji i dotyczy elementów pasywów ujętych w bilansie. Wyraża więc wartość ewidencyjną nie będącą strumieniem. Jego efektem są aktywa generujące w przedsiębiorstwie nadwyżkę finansową będącą strumieniem. Natomiast kapitał w ujęciu finansowym dotyczy faktycznie udzielonej pożyczki przez właścicieli i wierzycieli dla jednostki gospodarczej. Jest związany z jego ucieleśnieniem w aktywach i zapłatą w formie dywidend, zysku kapitałowego lub zwrotem wraz z oprocentowaniem. Przedsiębiorstwo zaangażowało kapitał w składniki majątkowe, a następnie, na skutek zysku i amortyzacji, odzyskuje go ratałnie, a odzyskiwanie to ma charakter strumienia finansowego. Z przedstawionym poglądem można polemizować zarówno na gruncie precyzyjności języka polskiego, jak i w aspekcie merytorycznym. Wynika to z tego, że zysk netto i/lub amortyzacja nie są strumieniem pieniężnym.

W niniejszym opracowaniu pod pojęciem kapitału rozumie się równowartość majątku przedsiębiorstwa finansowaną przez właścicieli majątku (kapitał własny) i/lub wierzycieli majątku przedsiębiorstwa (kapitał obcy).

Źródła finansowania działalności (ujęcie dynamiczne) – przykładowe strumienie zmniejszające		Źródła finansowania majątku (ujęcie statyczne) – stan		Źródła finansowania działalności (ujęcie dynamiczne) – przykładowe strumienie zwiększające
– dywidendy, – zwrot dopłat	←	Kapitał podstawowy, zapasowy, rezerwy	←	– emisja akcji, – dopłaty do kapitału
– koszty, – podatek dochodowy, – dywidendy	←	Wynik finansowy	←	– przychody
– spłaty zobowiązań, kredytów	←	Zobowiązania i rezerwy	←	– zaciągnięcie kredytów, – otrzymanie kredytów kupieckich
– koszty funduszy	←	Fundusze specjalne	←	– przychody funduszy
– rozliczenie przychodów	←	Rozliczenia międzyokresowe przychodów	←	– dotacje

Rysunek 1. Źródła finansowania działalności a źródła finansowania majątku przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując przedstawione rozważania, należy wskazać, że kluczowe znaczenie dla zrozumienia istoty kapitału i źródeł finansowania ma uściślenie przedmiotu finansowa-

⁷ J. Iwin-Garzyńska: *Szkice o kapitale i podatkach*, Difin, Warszawa 2010, s. 33.

nia. Ważna jest bowiem odpowiedź na pytanie: czy ma się na myśli finansowanie majątku jednostki na dany moment, czy też finansowanie jej działalności, co dotyczy zazwyczaj określonych przedsięwzięć w czasie. W związku z tym można wyróżnić statyczne i dynamiczne ujęcie źródeł finansowania⁸, co ilustruje schemat na rysunku 1.

W **ujęciu statycznym** źródła finansowania informują o kategoriach finansowania posiadanego na dany moment (dzień bilansowy) przez jednostkę majątku, co pozwala wyróżnić kapitały własne i obce. Natomiast w **ujęciu dynamicznym** źródła finansowania oznaczają tytuły pochodzenia środków, jakimi jednostka dysponowała w danym okresie sprawozdawczym. Dlatego też, termin „źródła finansowania” jest kategorią o szerszym zakresie znaczeniowym niż pojęcie „kapitał”. Statyczne rozumienie źródeł finansowania można nazwać kapitałem. Należy jednak podkreślić, że finansowanie działalności (dobór źródeł finansowania) determinuje strukturę kapitału (relacje między kapitałem własnym i obcym).

Czy kapitał to pieniądz?

Zarówno w działalności gospodarczej, jak i w życiu prywatnym, ważne są pieniądze, które są dobrem ograniczonym. Należy więc mieć wiedzę o źródłach ich wpływów i sposobach wydatkowania. Niestety, definiowanie pojęcia „środki pieniężne” nie zawsze jest precyzyjne, mimo że każdy intuicyjnie wie, co mogą one oznaczać.

Pieniądz (z języka łacińskiego *pecunia*) jest to powszechnie akceptowany towar, za pomocą którego dokonuje się płatności za dostarczone dobra lub wywiązuje się ze zobowiązań⁹. Pieniądz może stanowić¹⁰:

- **środek wymiany**, czyli jest powszechnie stosowany do zamiany dóbr i usług na pieniądź lub odwrotnie,
- **miernik wartości** – jest on wartością, którą mierzy się wartość dóbr i usług,
- **środek przechowywania wartości (tezauryzacji)** – można go wykorzystać do dokonania zakupów w przyszłości; funkcja przechowywania wartości (tezauryzacja) związana jest ze stabilnością pieniądza.

Warto również przypomnieć określenie pieniądza i kapitału przez L. Paciolego, i tak:

- „przez kasę rozumie się twoje pieniądze lub twoją sakiewkę”,
- „przez kapitał rozumie się wszystkie twoje dobra”, „kapitał musi zawsze figurować jako wierzyciel”¹¹.

W ustawie o rachunkowości nie definiuje się pojęcia „pieniądz”. W art. 3, ust. 1, pkt 25 Uor wyróżnia się jednak aktywa pieniężne, pod których pojęciem rozumie się aktywa w formie krajowych środków płatniczych, walut obcych i dewiz. Do aktywów pieniężnych

⁸ E. Walińska: *Źródła finansowania jako obszar pomiaru i prezentacji w systemie rachunkowości – artykuł dyskusyjny*, „Zeszyty teoretyczne rachunkowości”, nr 44 (100), Warszawa 2008, s. 257.

⁹ D. Begg, S. Fischer, R. Dornbusch: *Makroekonomia*, PWE, Warszawa 2003, s. 94.

¹⁰ E. Mansfield: *Podstawy makroekonomii*, AW PLACET, Warszawa 2002, s. 214.

¹¹ L. Pacioli: *Summa de Arithmetica. Geometria. Proportioni et Proportionalita*, SKwP, Warszawa 2007, s. 78.

zalicza się również inne aktywa finansowe, w tym w szczególności naliczone odsetki od aktywów finansowych. Jeżeli aktywa te są płatne lub wymagalne w ciągu 3 miesięcy od dnia ich otrzymania, wystawienia, nabycia lub założenia (lokaty), to na potrzeby rachunku przepływów pieniężnych zalicza się je do środków pieniężnych, chyba że ujmuje się je w przepływach z działalności inwestycyjnej (lokacyjnej). Wynika z tego, że do **środków pieniężnych (pieniądza)** zalicza się niewątpliwie:

- gotówkę,
- środki pieniężne na kontach bankowych, płatne na żądanie,
- inne środki pieniężne, a mianowicie: weksle obce, czeki obce o terminie wykupu do 3 miesięcy, środki pieniężne w drodze,
- lokaty terminowe do 3 miesięcy,
- naliczone odsetki od lokat terminowych do 3 miesięcy.

Należy podkreślić, że zakres środków pieniężnych obejmuje nie tylko środki płatnicze posiadane przez jednostkę w danym okresie, ale również środki o wysokim stopniu płynności, które w okresie najbliższych trzech miesięcy można zamienić na środki płatnicze. Wątpliwości mogą dotyczyć klasyfikacji składnika do aktywów pieniężnych lub krótkoterminowych inwestycji. Podstawowe kryteria, które należy uwzględnić na potrzeby zaliczenia danego elementu do aktywów pieniężnych, to:

- cel – podstawowym celem ekwiwalentów pieniężnych (innych aktywów pieniężnych) jest zapewnienie za ich pomocą spłaty bieżących zobowiązań,
- poziom ryzyka – ryzyko utraty wartości przez te aktywa jest niskie, nawet w sytuacji, gdy zachodzi konieczność ich natychmiastowej zamiany na środki pieniężne w drodze sprzedaży, zerwania lokaty.

Definicję środków pieniężnych można znaleźć w Krajowym Standardzie Rachunkowości¹² (KSR) nr 1 oraz w Międzynarodowym Standardzie Rachunkowości¹³ (MSR) nr 7. Porównanie podstawowych definicji dotyczących środków pieniężnych i ekwiwalentów środków pieniężnych według KSR nr 1 i nr 7 zawiera tabela 2.

Przedstawione rozumienie środków pieniężnych według KSR nr 1 i MSR nr 7 można określić jako ujęcie „wąskie”. Należy podkreślić, że pieniądz (środki pieniężne) były często rozpatrywane w ujęciu „szerokim”. Przykładowo, jednym z problemów konstrukcji sprawozdań o przepływach środków pieniężnych są trudności interpretacji (zdefiniowania) pojęcia środków pieniężnych. Liczne określenia tego terminu są przedstawione jako: kapitał pracujący, gotówka, fundusze płynne netto, finansowanie zewnętrzne, fundusze. Ponadto, pojęciu fundusz nadawane jest różne znaczenie, na przykład: fundusz gotówkowy (*Cash Funds*) lub fundusz kapitału pracującego (*Working Capital Funds*)¹⁴.

¹² KSR nr 1 „Rachunek przepływów pieniężnych”, Dz.Urz. MF 2011, nr 6, poz. 26.

¹³ MSR nr 7 „Rachunek przepływów pieniężnych”, [w:] Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej, SKwP, Warszawa 2011.

¹⁴ F. Wood: *Business accounting*, Pitman, London 1990, cz. I, s. 395.

Tabela 2

Porównanie podstawowych definicji w zakresie środków pieniężnych i ich przepływów

Definicja	MSR nr 7	KSR nr 1
Środki pieniężne	Środki pieniężne składają się z gotówki w kasie oraz depozytów płatnych na żądanie.	Są to określone w ustawie aktywa pieniężne, znajdujące się w obrocie gotówkowym lub w obrocie następującym za pośrednictwem bieżących rachunków bankowych. Zalicza się do nich gotówkę w kasie oraz depozyty płatne na żądanie.
Ekwiwalenty środków pieniężnych	Są to krótkoterminowe inwestycje o dłuższej płynności, łatwo wymienne na znane kwoty środków pieniężnych oraz narażone na nieznaczne ryzyko zmiany wartości.	Są to aktywa pieniężne, niezaliczone do środków pieniężnych oraz inne aktywa finansowe, które charakteryzują się jednocześnie następującymi cechami: 1) wysokim stopniem płynności, to jest łatwością wymiany na określoną kwotę środków pieniężnych; 2) nieznacznym ryzykiem utraty wartości oraz 3) krótkim terminem płatności lub wymagalności. W szczególności są to aktywa pieniężne, których termin płatności lub wymagalności nie jest dłuższy niż 3 miesiące od dnia ich otrzymania, wystawienia, nabycia lub złożenia lokaty.

Źródło: opracowanie własne na podstawie MSR nr 7 oraz Krajowego Standardu Rachunkowości.

Potocznie często nie rozróżnia się pojęcia kapitał i pieniądź, czyli używa się tych pojęć zamiennie. Jednak natura pieniądza i kapitału nie jest taka sama. Od wieków była przedmiotem rozważań filozofów i naukowców, co ilustruje tabela 3. Jak trafnie stwierdza się w literaturze, „konkludując – niezależnie od rezultatów rozważań nad naturą pieniądza i kapitału, w życiu najlepiej mieć i jedno, i drugie”¹⁵.

Podsumowując relacje między kapitałem a pieniądzem, należy stwierdzić, że:

- 1) kapitał wyraża równowartość majątku, który może być pomnożony (zwiększony);
- 2) nie każdy składnik majątku ma postać pieniężną;
- 3) środki pieniężne w działalności gospodarczej stanowią zazwyczaj środek wymiany.

Źródła finansowania działalności i ich klasyfikacja

Rachunkowość była, jest i będzie źródłem informacji ekonomicznych dotyczących działalności gospodarczej¹⁶. Bez względu na sposób jej definiowania, ma ona służyć odwzorowaniu rzeczywistości gospodarczej i komunikowaniu tych odwzorowań otoczeniu¹⁷. Jako nauka stosowana, rachunkowość ma cel praktyczny, czyli pomiar przepływów i przy-

¹⁵ B. Horbaczewska: *Pieniądź a kapitał*, www.komputerwfirmie.gazeta.pl (10.03.2013).

¹⁶ A. Karmańska, M. Gmytrasiewicz: *Rachunkowość finansowa*, Difin, Warszawa 2002, s. 10.

¹⁷ E. Śnieżek: *Powtarzalne operacyjne przepływy pieniężne jako element raportu biznesowego*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, t. 42 (98), SKwP, Warszawa 2008, s. 307.

Tabela 3

Pieniądz a kapitał

Pieniądz – jaki jest każdy widzi	Kapitał – czy ktoś widział kapitał
<p>Arystoteles postawił tezę o jego bezpłodności – nie rozmnaża się, bo nie ma potrzebnych do tego organów. Trudno się z nim nie zgodzić, biorąc pod uwagę doświadczenie, a nawet doświadczenie. Bo nawet, jeśli wątpimy (jak kazał Kartezjusz) w brak zdolności rozrodczych pieniądza, możemy to sprawdzać – wiele razy i w różnych warunkach. Dotychczasowe doświadczenie i rozum podpowiadają, że bez względu na okoliczności i konfiguracje, pieniądz rozmnażać się nie chce lub nie potrafi. Nawet Popper musiałby przyznać, że stwierdzenie Arystotelesa nie jest fałszywe i nie można go odrzucić.</p> <p>O pieniądzu mówili nie tylko filozofowie – nasza kultura pełna jest odniesień do tego tematu. Cesarz Wespazjan wiedział, że pieniądze nie śmierdzą (<i>pecunia non olet</i>). O tym, że mają jakiś kolor przekonuje Martin Scorsese („The Color of Money”). Czy mają smak? Pewnie tak, choć to nie smaku dotyczyły twierdzenia Kopernika o pieniądzu lepszym i gorszym. I nie smak sprawdzały strony transakcji wątpiące (jak kazał Kartezjusz) w odpowiednią zawartość kruszcu w monetach – dobrego pieniądza nie tylko nie da się zjeść – nawet nie można go ugryźć.</p>	<p>Słowo „kapitał” pochodzi od łacińskiego „<i>capita</i>”, oznaczającego głowę. W omawianym kontekście nie chodzi jednak o głowę ludzką (w której powstała mądra koncepcja kapitału), ale o głowę bydłą (której nie w głowie anty-koncepcja). Liczba bydłych głów, a więc pogłowie stad, świadczyła o bogactwie ich właściciela – obrazowała kapitał, który znajdował się w jego posiadaniu. A bydło – jak wiemy z doświadczenia (a jeśli ktoś wątpi, może to sprawdzać na różne sposoby) – ma zarówno naturalną zdolność do rozmnażania się, jak i potrzebne do tego organy. Doświadczenie zaś pokazuje, że chce i potrafi ich w tym celu używać. Niestety, bydło zazwyczaj śmierdzi (wątpiący to także mogą sprawdzić...), ale dla ludzi bardziej interesującą właściwością jest jego dobry smak – bydło (odpowiednio przygotowane) daje się z łatwością gryźć i jeść. Wydaje się, że w precyzowaniu pojęcia kapitału to Polacy byli najbliższą sedną sprawy, bo u nas bogactwo gospodarza mierzyło się nie liczbą głów, a liczbą ogonów...</p>

Źródło: B. Horbaczevska: *Pieniądz a kapitał*, www.komputerwfirmie.gazeta.pl (10.03.2013).

rostu wartości, dokonywany po to, aby ułatwić podejmowanie decyzji i rozliczyć ze społecznej i ekonomicznej efektywności¹⁸.

Prowadząc działalność gospodarczą, należy odpowiadać na wiele pytań. Jednym z nich jest pytanie o źródła finansowania działalności gospodarczej.

Zadaniem finansowania jest dostarczenie w optymalnej formie kapitału niezbędnego do realizacji celów jednostki gospodarczej. Finansowanie – z jednej strony – to możliwość angażowania środków finansowych każdego rodzaju w celu zaistnienia procesu produkcyjnego i zbytu, z drugiej – gotowość do podejmowania procesów finansowo-rzeczowych, związanych z utworzeniem przedsiębiorstwa, jego przekształceniem lub połączeniem z innym¹⁹.

Problem pozyskiwania środków pieniężnych niezbędnych do finansowania działalności gospodarczej dotyczy praktycznie wszystkich przedsiębiorstw, a więc zarówno podmio-

¹⁸ *Współczesne problemy rachunkowości*, red. A. Jaruga, PWE, Warszawa 1991, s. 13.

¹⁹ J. Mickiewicz: *Strategia finansowania przedsiębiorstwa*, POLTEXT, Warszawa 1992, s. 10.

tów nowopowstałych, małych i dużych, jak i tych, które planują dalszy rozwój lub podlegają procesowi restrukturyzacji. Dostępność oraz opłacalność wykorzystania poszczególnych źródeł finansowania jest uzależniona od szeregu zmiennych, mających charakter czynników zależnych od przedsiębiorstwa (forma prawna, wielkość przedsiębiorstwa, rodzaj prowadzonej działalności, struktura aktywów), a także niezależnych (obowiązujące przepisy podatkowe, poziom stóp procentowych, inflacja, stopień rozwoju rynków finansowych). Kształtowanie optymalnej struktury finansowania jednostki gospodarczej nie jest zatem kwestią jednorazowej decyzji, lecz przyjmuje raczej charakter ciągłego procesu, w wyniku którego osoby zarządzające dostosowują źródła finansowania działalności do uwarunkowań wewnętrznych przedsiębiorstwa i do impulsów płynących z otoczenia. Osoby podejmujące decyzje dotyczące sposobów finansowania mają do wyboru szerokie spektrum możliwości. Podejmowanie trafnych decyzji w tym zakresie wymaga zatem dobrej znajomości specyfiki poszczególnych źródeł finansowania. Na właściwości poszczególnych źródeł składają się takie parametry, jak koszt pozyskiwanych środków, okres, po jakim będą one wymagalne czy też ich wpływ na wypłacalność i płynność finansową przedsiębiorstwa. Biorąc pod uwagę wielowymiarowość podejmowanych decyzji finansowych, należy stwierdzić, iż stanowią one istotny, a jednocześnie niezwykle trudny problem, z jakim muszą się zmierzyć osoby zarządzające przedsiębiorstwem. W celu ułatwienia decyzji zmierzających do optymalizacji źródeł finansowania przedsiębiorstwa, dokonuje się wielopłaszczyznowej klasyfikacji tych

Tabela 4

Źródła finansowania przedsiębiorstwa

Źródła finansowania				
Zewnętrzne			Wewnętrzne	
Własne	Obce		Przekształcenia majątkowe	Przekształcenia kapitałowe
Kapitał podstawowy	Długoterminowe	Krótkoterminowe	Bieżące wpływy	Zysk zatrzymany
Kapitał zapasowy	Kredyt inwestycyjny	Kredyt bankowy	Fundusz amortyzacyjny	Fundusze celowe
Emisja akcji	Pożyczka	Pożyczka	Sprzedaż zbędnego majątku	Rezerwy
Pomoc publiczna	Leasing	Emisja papierów dłużnych	Przyspieszona rotacja majątku obrotowego	
	Emisja obligacji	Sekurytyzacja		
	Venture capital	Faktoring		
	Sekurytyzacja	Kredyt kupiecki		
		Kredyt odbiorcy		

Źródło: W. Dębski: *Teoretyczne i praktyczne aspekty zarządzania finansami przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 386.

źródeł, co ilustruje tabela 4. Należy podkreślić, że niestety w literaturze (porównaj tab. 1) nie są rozróżniane źródła finansowania majątku od źródeł finansowania działalności.

Podstawowym kryterium klasyfikacji źródeł finansowania jest ich podział na **źródła własne** i **źródła obce**. Cechami odróżniającymi te dwa rodzaje są:

- okres zaangażowania kapitału, zakres odpowiedzialności i możliwość wpływania dostawców kapitału na decyzje zarządu firmy,
- poziom ryzyka ponoszonego przez inwestorów,
- wpływ na ryzyko bankructwa przedsiębiorstwa,
- prawo do udziału dostarczycieli kapitału w majątku firmy w przypadku jej likwidacji,
- rodzaj osiąganego dochodu oraz sposób jego traktowania przez przepisy podatkowe,
- zakres realizowanych funkcji.

Kryteria klasyfikacji źródeł finansowania zostały przedstawione w tabeli 4. Niestety, w niniejszej tabeli prezentuje się łącznie statyczne i dynamiczne źródła finansowania, co powoduje chaos pojęciowy. W tym miejscu należy podkreślić, że źródłem finansowania działalności gospodarczej są środki pieniężne i tylko środki pieniężne. Mogą one pochodzić z takich tytułów, jak:

- upłynnienie aktywów,
- pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania (na przykład zaciągnięcie kredytów, emisja papierów kapitałowych, emisja papierów dłużnych itd.).

W ujęciu dynamicznym źródła finansowania działalności są zestawione w rachunku przepływów pieniężnych, co ilustruje tabela 5.

Z tabeli 5 wynika, że:

1. Jednostka pozyskuje środki pieniężne z działalności operacyjnej, głównie ze sprzedaży produktów, towarów lub z działalności inwestycyjnej (na przykład sprzedaż składników zaliczanych do działalności inwestycyjnej, otrzymane odsetki, dywidendy).
2. Drugim źródłem pozyskania środków jest rynek finansowy – środki pieniężne można pozyskać przykładowo w drodze emisji papierów wartościowych lub zaciągnięcia kredytów.

Podsumowując przedstawione rozważania, należy zaznaczyć, że panujący w literaturze chaos dotyczący klasyfikacji źródeł finansowania działalności (ujęcie dynamiczne) można uporządkować, korzystając z rachunku przepływów pieniężnych. Analizując rodzaje wpływów środków pieniężnych można zauważyć, że mogą one pochodzić z działalności operacyjnej, inwestycyjnej oraz finansowej (finansującej), co wynika przykładowo z układu rachunku przepływów pieniężnych.

Wymienione w tabeli 5 rodzaje wpływów można określić jako pieniężne źródła finansowania działalności gospodarczej. Mogą one pochodzić:

1. Ze sprzedaży składników majątku:

- a) związanego z działalnością operacyjną, na przykład sprzedaż wyrobów gotowych, usług, towarów i materiałów;
 - b) związanego z działalnością inwestycyjną, na przykład sprzedaż wartości niematerialnych i prawnych, rzeczowych aktywów trwałych, inwestycji (rzeczowych i finansowych).
2. Z dodatkowych pieniężnych korzyści, związanych z utrzymywaniem składników majątkowych, na przykład odsetki, dywidendy.
 3. Z finansowania się jednostki na rynku kapitałowym w drodze emisji akcji lub dłużnych papierów wartościowych.
 4. Z zaciąganych kredytów i pożyczek.
 5. Z dotacji.

Tabela 5

Źródła finansowania działalności gospodarczej

A.	Wpływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej
I.	Wpływy
1.	Sprzedaż
2.	Inne wpływy z działalności operacyjnej
B.	Wpływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej
I.	Wpływy
1.	Zbycie wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych
2.	Zbycie inwestycji w nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne
3.	Z aktywów finansowych, w tym:
	– zbycie aktywów finansowych
	– dywidendy i udziały w zyskach
	– spłata udzielonych pożyczek długoterminowych
	– odsetki
	– inne wpływy z aktywów finansowych
4.	Inne wpływy inwestycyjne
C.	Wpływy środków pieniężnych z działalności finansowej
I.	Wpływy
1.	Wpływy netto z wydania udziałów (emisji akcji) i innych instrumentów kapitałowych oraz dopłat do kapitału
2.	Kredyty i pożyczki
3.	Emisja dłużnych papierów wartościowych
4.	Inne wpływy finansowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości.

Oprócz pieniężnych źródeł finansowania, warto wspomnieć o źródłach niepieniężnych. Można je określić jako procesy powodujące zwiększenie majątku jednostki, którym nie towarzyszy przepływ środków pieniężnych. Do omawianych źródeł należy zaliczyć:

- wnoszenie aportów rzeczowych,
- pozyskanie aktywów w formie umowy leasingowej,
- wzrost wartości aktywów w wyniku przeszacowania składników aktywów.

Podsumowując niniejsze rozważania warto podkreślić, że podstawą rynkowego gospodarowania jest proces pomnażania kapitałów, natomiast metodyką tego procesu jest rachunkowość²⁰.

Podsumowanie

Przedstawione w niniejszym opracowaniu rozważania pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

1. Kapitał to równowartość majątku przedsiębiorstwa, która jest finansowana przez właścicieli majątku (kapitał własny) i/lub wierzycieli majątku przedsiębiorstwa (kapitał obcy).
2. Dla zrozumienia istoty kapitału i źródeł finansowania należy odpowiedzieć na pytanie: czy ma się na myśli finansowanie majątku jednostki na dany moment, czy też finansowanie działalności jednostki w wybranym okresie. W związku z tym można wyróżnić odpowiednio statyczne i dynamiczne ujęcie źródeł finansowania.
3. Potocznie często nie rozróżnia się pojęcia kapitał i pieniądz, czyli używa się tych pojęć zamiennie. Jednak natura pieniądza i kapitału nie jest taka sama. Relacje między kapitałem a pieniądzem można określić następująco:
 - kapitał wyraża równowartość majątku, który może być pomnożony (zwiększony),
 - nie każdy składnik majątku ma postać pieniężną,
 - środki pieniężne w działalności gospodarczej stanowią zazwyczaj środek wymiany.
4. Panujący w literaturze chaos, dotyczący klasyfikacji źródeł finansowania działalności (ujęcie dynamiczne) można uporządkować, korzystając z rachunku przepływów pieniężnych. Analizując rodzaje wpływów środków pieniężnych można zauważyć, że mogą one pochodzić z działalności operacyjnej, inwestycyjnej oraz finansowej (finansującej).

Literatura

- Begg D., Fischer S., Dornbusch R.: *Makroekonomia*, PWE, Warszawa 2003.
Bernstein P.L.: *Capital Ideas Evolving*, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey 2007.

²⁰ B. Micherda: *Problemy wiarygodności sprawozdania finansowego*, Warszawa 2006, s. 3.

- Czekaj J., Dresler Z.: *Podstawy zarządzania finansami firm*, PWN, Warszawa 1995.
- Dębski W.: *Teoretyczne i praktyczne aspekty zarządzania finansami przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Dobjija M.: *Rachunkowość zarządcza i controlling*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Duliniec A.: *Struktura i koszt kapitału w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
- Fisher I.: *The Nature of Capital and Income*, Macmillan, New York 1906.
- Hendriksen E., van Breda M.: *Teoria rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe PWE, Warszawa 2002.
- Horbaczewska B.: *Pieniądz a kapitał*, www.komputerwfirmie.gazeta.pl (10.03.2013).
- Iwin-Garzyńska J.: *Opodatkowanie kapitału*, Economicus, Szczecin 2010.
- Iwin-Garzyńska J.: *Szkice o kapitale i podatkach*, Difin, Warszawa 2010.
- Jajuga K.: *Elementy nauki o finansach*, PWE, Warszawa 2007.
- Karmańska A., Gmytrasiewicz M.: *Rachunkowość finansowa*, Difin, Warszawa 2002.
- Krzywda D.: *Istota i klasyfikacja kapitału własnego oraz podstawy prawne jego kreowania w spółkach handlowych*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Bochni, nr 4, Bochnia 2006.
- KSR nr 1 „*Rachunek przepływów pieniężnych*”, Dz.Urz. MF 2011, nr 6, poz. 26.
- Mansfield E.: *Podstawy makroekonomii*, AW PLACET, Warszawa 2002.
- Micherda B.: *Problemy wiarygodności sprawozdania finansowego*, Warszawa 2006.
- Mickiewicz J.: *Strategia finansowania przedsiębiorstwa*, POLTEXT, Warszawa 1992.
- MSR nr 7 „*Rachunek przepływów pieniężnych*”, [w:] Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej, SKwP, Warszawa 2011.
- Pacioli L.: *Summa de Arithmetika. Geometria. Proportioni et Proportionalita*, SKwP, Warszawa 2007.
- Smith A.: *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Śniezek E.: *Powtarzalne operacyjne przepływy pieniężne jako element raportu biznesowego*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, t. 42 (98), SKwP, Warszawa 2008.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości, DzU 2009, nr 152, poz. 1223 ze zm.
- Walińska E.: *Źródła finansowania jako obszar pomiaru i prezentacji w systemie rachunkowości – artykuł dyskusyjny*, „Zeszyty teoretyczne rachunkowości”, nr 44 (100), Warszawa 2008.
- Wood F.: *Business accounting*, Pitman, London 1990, cz. I.
- Współczesne problemy rachunkowości*, red. A. Jaruga, PWE, Warszawa 1991.

prof. dr hab. Waldemar Gos
Uniwersytet Szczeciński
Instytut Rachunkowości

Streszczenie

Celem opracowania jest próba odpowiedzi na następujące pytania:

- Jakie są relacje między kapitałami a finansowaniem działalności gospodarczej?
- Jakie są relacje między kapitałem a pieniądzem?

Odpowiedź na niniejsze pytania jest istotna, biorąc pod uwagę zamieszanie terminologiczne występujące w literaturze oraz w języku potocznym.

THE ESSENCE OF CAPITAL, MONEY AND FINANCE

Summary

The purpose of the study is to try to answer the following questions:

- What are the relations between capital and financing of business activity?
- What are the relations between capital and money?

The answer to these questions is important, taking into consideration the terminological confusion in literature and colloquial speech.

